

Wat testdiagnostiek raakt en maakt

Een thesis over de socio technische verbeeldingen en co-productie van de SEO-R2

Naam: Iris Boltjes
Studentnummer: S5404541
Mastertrack: Orthopedagogiek, faculteit der Gedrags- en Maatschappij
Wetenschappen (GMW)
Eerste beoordelaar: L. van Haaften
Tweede beoordelaar: A. Minneart
Datum afstuderen: 29 mei 2025
Aantal woorden: 9.885

Abstract

This thesis examines how the Scale for Emotional Development (Revised 2) (SEO-R2) shapes and is shaped by sociotechnical imaginaries within the healthcare practice. Although the SEO-R2 – like many diagnostic instruments – is presented as objective and neutral, this research shows that it is part of a wider sociotechnical assemblage where technological means, professional practices and societal views come together.

Using a combination of research methods, such as discourse analysis, document research and auto-ethnographic research, it was investigated how something as dynamic and context-dependent as human behaviour is standardised and reduced to a numerical phasing using the SEO-R2. The SEO-R2 uses datafication to make complex emotional development visible, through subjective processes that appeal to the caregiver's intuition and judgment.

The results show that the SEO-R2 is more than a diagnostic instrument; it reflects and reinforces certain images of humanity, relations of power, works as a practice-founding tool and confirms normative ideas about the development of a child. Despite the intention to justify the complexity and context, the SEO-R2 creates an apparent objectivity that is paradoxically based on subjective practices. The instrument appears to be constitutive of how the healthcare is organized.

The thesis argues for a reflective awareness around the use of diagnostic instruments such as the SEO-R2, in which attention is paid to the underlying assumptions, power relations and co-production of the instrument becomes clear.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Inleiding	4
Probleemstelling	6
Theoretisch kader	7
Maatschappelijke relevantie	9
Vragen.....	9
Onderzoeksmethoden	10
Resultaten	13
Het toekomstbeeld	13
Hoe complexiteit gevangen wordt	17
De zorgpraktijk	22
Conclusie	26
Discussie.....	27
Literatuurlijst	30

Inleiding

Aanleiding

In de praktijk van de geestelijke gezondheidszorg (GGZ) vallen wetenschappelijk onderbouwde gedragsonderzoeken niet meer weg te denken. Ze worden als diagnostische instrumenten ingezet om gedrag van mensen en hun capaciteiten inzichtelijk en meetbaar te maken om vanuit een wetenschappelijk kader antwoord te kunnen geven op hulpvragen of stoornissen te diagnosticeren/classificeren. Ze helpen om het gedrag te kaderen, er een betekenis aan te geven en te kunnen generaliseren tussen verscheidende disciplines. Ondanks dat gedragingen van de mens dynamisch zijn en constant in verandering door invloeden vanuit de omgeving van de mens, worden deze diagnostische instrumenten veelvuldig ingezet om ‘grip’ te krijgen op het gedrag en hier betekenis aan te geven.

Deze instrumenten omvatten voor de gebruikers vaak onbekende kennis over waarom het instrument tot stand is gekomen, aan welke behoefte het probeert te voldoen (socio technische verbeelding, Jasanoff et al., 2015), wat het instrument te weeg brengt in de sociale praktijk om zich heen en welke andere sociale processen het in gang zet (co-productie, Jasanoff et al., 2015). In plaats van ervan uit te gaan dat de Schaal Emotionele ontwikkeling (Revised 2) (SEO) (Morisson et al., 2024) een neutraal instrument is, zal worden nagegaan in hoeverre de test zelf een product is van sociale, culturele of politieke processen. Daarbij wordt ook gelet op in hoeverre de test nieuwe sociale en maatschappelijke dynamieken teweegbrengt (Jasanoff et al., 2015).

De SEO-R2 is een instrument dat zich richt op het in kaart brengen van de emotionele ontwikkeling van de mens. De betekenis van emoties is door de jaren heen verschoven (Devisch, 2023). In de jaren '60 werden emoties vanuit een rationeel kader bekeken. ze waren tekenen van zwakte en werden het liefst verstopt of vermeden. Emoties werden doorgaans niet getoond en werden gezien als een privéaangelegenheid die binnen een relatie bleef of voor het individu zelf. In de huidige samenleving wordt transparantie over emoties afgedwongen door verscheidende meetinstrumenten en ‘volgsystemen’ die ingezet worden om dit te monitoren, zoals de SEO-R2. De idealen zijn het bespreekbaar maken van de emoties en openheid tonen. Delen hoe je je voelt maakt onderdeel uit van de sociale norm (Devisch, 2023). De emotionele wending is ontstaan vanuit een diep gevoel van ongemak en het negeren van de sociale functie van emoties (Jimeno, 2021). Er ontstond een tijd waarin meerdere disciplines besloten om nader onderzoek te doen naar het dynamische karakter van emoties. Ze ontdekten dat emoties een breed scala aan culturele nuances met zich meebrachten in de manier waarop deze geuit en

ervaren werden (Jimeno, 2021). Op deze manier werden emoties uit hun individualiteit gehaald en in de publieke sfeer geplaatst (Jimeno, 2021). Deze verschuiving maakt dat emoties niet alleen meer persoonlijk zijn, maar ook onderdeel worden van een cultuur en politieke ideeën. Hiermee is de emotionele ontwikkeling van groot belang in de ontwikkeling van de mens.

De SEO(-R2) is geen diagnostisch instrument op zich, maar bedoeld als dynamisch assessment middel als semigestructureerd interview, welke voornamelijk gebruikt wordt om meer inzicht te geven in vraagstukken die meervoudige problematiek laten zien (Cleas et al., 2012). In het model zijn inzichten en ideeën van onder andere Piaget, Luria, Mahler en Bowlby geïntegreerd (Zaal et al., 2022). Van oorsprong werd de SEO(R2) voornamelijk gebruikt bij mensen met een (licht) verstandelijke beperking. Inmiddels wordt de SEO-R2 ook toegepast in andere werkvelden. Zo wordt het instrument ook gebruikt in bijvoorbeeld de jeugdzorg en de geestelijke gezondheidszorg voor mensen met normaal- tot hoogbegaafde intelligentieniveaus (Vonk, 2021).

Door de jaren heen is de SEO doorontwikkeld en zijn er verschillende varianten ontwikkeld. In 1986 werd het als eerst ontwikkeld door A. Došen. In 2011 werd de SEO-R(evised) in Vlaanderen uitgebracht door SENSEO (Cleas et al., 2012), welke in Vlaanderen in 2017 weer werd herzien door F. Morisse en A. Došen (SEO-R2). Network of Europeans on emotional development (NEED) kwam in 2017 met de SEO-V(erkort) (Sappok et al., 2017). Dit is een verkorte vragenlijst met minder domeinen. Jolanda Vonk vulde het assortiment aan met de Vragenlijst Emotionele Ontwikkeling (VEO) (Vonk, 2021), die gericht is op het kind zelf en de eigen beleving van diens emotionele ontwikkeling. In 2024 werd deze vragenlijst herzien door F. Morisse et al. (SEO-V2). Voor deze thesis wordt uitgegaan van het instrument SEO-R2, omdat deze als meest volledig gezien wordt, waarbij de wetenschappelijke literatuur en het gedachtegoed van de emotionele ontwikkeling zo breed mogelijk wordt meegenomen. Op die manier wordt een zo helder mogelijk beeld gegeven van de beschikbare informatie over het belang en de werking van de emotionele ontwikkeling.

In het verlengde van de SEO-R2 en de emotionele ontwikkeling werd ook de SEO-Verkort ontwikkeld. Door de vragenlijst te verkorten wordt het werkbaarder voor wetenschappelijk onderzoek en kan het ook gemakkelijk ingezet worden in minder complexe vraagstukken en neemt het minder tijd in beslag (Morisse et al., 2024). De SEO-R en de SEO-R2 zijn onderzocht op onderlinge betrouwbaarheid en validiteit, waarbij een hoge interne consistentie is gebleken (Morisse et al., 2017). Daarnaast is uit wetenschappelijk onderzoek gebleken dat de SEO-V, de SEO-R2 en de SEO-L(ukas) (Vlaanderen) in hoge mate overeenkomen en dat er sprake is van onderlinge samenhang. Dit betekent dat allen geschikt

zijn om de emotionele ontwikkeling in kaart te brengen. De SEO-V wordt aangeraden om te gebruiken, omdat deze het meest wetenschappelijk onderzocht is op validiteit en betrouwbaarheid (Sappok et al., 2023). De SEO-V is gebaseerd op de SEO-R2 en er wordt onderzoek gedaan naar de validiteit van de verkorte versie (Sappok et al., 2024). Naar de SEO-V en diens validiteit en betrouwbaarheid werd ook onderzoek gedaan door Flachsmeyer et al. (2023) en Hermann et al. (2024) waaruit blijkt de SEO-V in staat is om de emotionele ontwikkeling in kaart te brengen, ondanks dat deze ingekort is. De SEO-L is hierin COTAN beoordeeld, waar de rest van de SEO-varianten niet geregistreerd staan met een COTAN-beoordeling (NIP, 2025).

De SEO is al vaker onderwerp van (thesis)onderzoek geweest. Zo schreef Ronsse (2015) een artikel over de bruikbaarheid van de SEO-R2 bij een andere doelgroep dan verstandelijk beperkten. In 2009 deed een studente van de Universiteit in Utrecht onderzoek naar de begripsvaliditeit en de convergentie validiteit van de SEO en de Schaal voor het Sociaal Emotionele Ontwikkeling Niveau (ESSEON, Hoekman et al., 2007) (Waelen, 2009). Hieruit kwam naar voren dat zowel de SEO als de ESSEON de voornaamst gebruikte instrumenten waren om de emotionele ontwikkeling in kaart te brengen. Uit kritiek van behandelaars bleek de ESSEON beter werkbaar dan de SEO. Er werd gerapporteerd dat men moeite had met het afnemen van de domeinen *angsten* en *agressie* van de SEO en ze misten concrete richtlijnen om het SEO-interview af te nemen en naderhand te resultaten te interpreteren (Waelen, 2009).

Daarnaast werden er twee thesis geschreven over de implementatie van de SEO(R2) op forensische afdelingen. Er bleek nood te zijn aan meer kennis en duidelijkheid over het model, om deze bruikbaar te maken in het werkveld (Mert, 2018). Als antwoord hierop werden de Emotionele Ontwikkelingsposters ontworpen (Ongena et al., 2019). Uit deze thesis kwam ook naar voren dat de SEO een waardevol instrument is op de forensische afdeling, maar dat niet de hele afdeling dit instrument ‘draagt’, waardoor het minder zichtbaar werd. Het instrument werd daarnaast ook als waardevol ervaren vanwege het kunnen kaderen van (probleem)gedrag en hierop kunnen anticiperen (Landeghem, 2021). Verder onderzoek over het ontstaan en de invloed van de SEO(R2) op werkvelden of de hulpverlening blijft uit.

Probleemstelling

Er wordt aangenomen dat de SEO-R2 ‘neutraal’ is en voor menig een toepasbaar. Specifieke plek van afname, setting van de afname, subjectiviteit van informatie of hulpverlener en dergelijke worden hier vaak buiten beeld gehouden of geneutraliseerd bij het interpreteren

van de data. Dit gaat voorbij aan het idee dat diagnostische testen socio materiële praktijken zijn waar kennis, technische ontwikkelingen en sociale context elkaar niet alleen beïnvloeden, maar ook niet los van elkaar gezien kunnen worden (Hacking, 1987). Wat opvalt in eerdere onderzoeken is dat de onderzoeksvragen gericht zijn op het object (de SEO(R2/V)) en of dit werkbaar, betrouwbaar en valide is. Ze gaan over de schaal zelf en of het ‘werkt’ of over het implementeren ervan op de werkvloer. Hiermee blijven er nog verscheidende vragen buiten beeld, zoals de invloeden die meespelen bij het tot stand komen van deze schaal of over welke invloeden de SEO-R2 met zich meebrengt. In welke mate het ene aspect het andere aspect produceert. Er wordt in deze thesis gekeken naar hoe de SEO-R2 gematerialiseerd is om meer inzicht te krijgen over welke aspecten er spelen bij het tot stand komen van de SEO-R2 en welke (onbedoelde) invloeden de SEO-R2 produceert. Het doel van deze thesis is om vanuit de socio technische verbeelding te onderzoeken in welke mate er sprake is van co-productie bij het ontstaan van de SEO-R2 en het gebruik daarvan in de huidige maatschappij (Jasanoff et al., 2015).

Theoretisch kader

Dit onderzoek is geïnspireerd door de basisstellingen vanuit de *Science and Technology Studies* (STS). STS richt zich op het begrijpen van co-productie van wetenschappelijke kennis, technische systemen en de maatschappij (Jasanoff, 2004). Co-productie is het proces waarbij het een het ander produceert en andersom, ze beïnvloeden elkaar (Jasanoff, 2004; Sismondo, 2010). Wetenschap zien als een fundamenteel sociaal proces is een belangrijke stelling binnen de STS, wat haaks staat op het idee dat wetenschap een antisociale en onpersoonlijke activiteit is dat kennis produceert. Studies laten zien dat wetenschappers beïnvloed worden door hun omgeving, de specifieke structureren en contexten waarbinnen zij zich begeven (Latour et al. 1979; Latour 1987; 1984). Kennis is geen rechtstreeks resultaat van feiten, maar een adaptief werkend en context afhankelijk proces wat gevormd wordt door sociale en politieke factoren (van Haaften, 2024). In deze thesis wordt het proces van co-productie bij de ontwikkeling van de SEO onderzocht (Jasanoff et al., 2015). In plaats van ervan uit te gaan dat de test een neutraal instrument is, zal worden nagegaan in hoeverre de test zelf een product is van sociale, culturele of politieke processen. Daarbij wordt ook gelet op in hoeverre de test nieuwe sociale en maatschappelijke dynamieken teweegbrengt (Jasanoff et al., 2015).

Om de verwevenheid en wederkerigheid van wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen en sociale en maatschappelijke processen te onderzoeken ontwikkelde Jasanoff het concept ‘*sociotechnical imaginary*’. De thesis laat zich inspireren door deze theorie van

Jasanoff. Jasanoff et al. (2015) vormen hiervoor een herziene definitie die luidt: “Socio technische verbeeldingen zijn collectief gedragen, institutioneel gestabiliseerde en publiekelijk uitgevoerde visies op wenselijke toekomst, mogelijk gemaakt door gedeelde inzichten in vormen van sociaal leven en sociale orde die haalbaar zijn door en die de vooruitgang in wetenschap en technologie ondersteunen”. Hiermee wordt geduid dat technische objecten ontstaan onder sociale invloeden en dat techniek bij kan dragen aan het maken van een (nieuwe) sociale orde, er worden verwachtingen mee geschapen. Socio technische verbeeldingen gaan verder dan alleen de manier waarop mensen over sociale werkelijkheid denken met intelligentie. Het gaat ook over hoe mensen zich het sociale bestaan voor kunnen stellen, hoe mensen bij elkaar passen en hoe dat vormgegeven wordt tussen hen en de medemens (Taylor, 2002). De normatieve begrippen en diens diepere betekenis samen met de verwachtingen die daaronder liggen, vormen ook onderdelen van de socio technische verbeeldingen (Taylor, 2002). In deze thesis wordt de SEO-R2 benaderd als een uitkomst van een specifieke socio technische verbeelding, waarbij onderzocht wordt welke verbeelding er achter het ontstaan van de SEO-R2 ligt en op welke manier de SEO-R2 eventueel een (nieuwe) cultuur maakt welke daaraan voorbijgaat. Daarbij wordt de vraag gesteld welke verwachtingen en aannames er gepaard gaan met het ontstaan van de SEO-R2 en hoe deze samenhangen met sociale belangen en ideeën.

Diagnostische instrumenten worden gebruikt om gedrag ‘meetbaar’ te maken door gedrag te tellen, samenhang te onderzoeken en te kwantificeren. Op deze manier wordt een groep gemaakt wat overzichtelijk is voor de sociale orde, wat voldoet aan de menselijke behoefte van overzicht en ergens bij horen. Wanneer menselijk gedrag omgezet wordt in data en gezien wordt als technische objecten of processen, worden deze gescheiden van hun sociale invloed en wereld waarin het gedrag betekenis heeft (Prinsloo, 2017). De SEO-R2 is niet alleen een (diagnostisch) hulpmiddel, maar maakt onderdeel uit van verschillende processen, zoals beleidsvorming, de inrichting van zorgstructuren, en de organisatie van ouder-kindrelaties. De SEO-R2 draagt niet alleen feiten aan over de emotionele ontwikkeling, maar vormt ook toekomstbeelden en normen over wat wenselijk of problematisch wordt geacht in de ontwikkeling van kinderen (Morisse et al., 2017). De test werkt daardoor formatief aan een specifieke cultuur waarin de emotionele ontwikkeling meetbaar en bespreekbaar wordt gemaakt.

Naast literatuur van Jasanoff wordt ook gebruik gemaakt van het werk van andere STS-scholars, zoals Lesley Gourlay (2024) op het gebied van dataficering. In de SEO-R2 wordt de emotionele ontwikkeling als het ware geconstrueerd en meetbaar gemaakt. Het gedrag van het

kind wordt omgezet in data; een numerieke ontwikkelingsfase. Deze data worden vervolgens omgezet in een rapport, een advies; een tastbaar document. Door het omzetten van iets natuurlijk (gedrag van het kind) in een document, wordt het kind, met zijn bestaan, versmolten met het document wat een specifiek beroep doet op de wereld. Zonder elkaar kan het document niet bestaan. Hierbij wordt het kind niet als het geheel weergegeven dat het is, maar gefragmenteerd en verkleind in verschillende vormen van informatie (Gourlay, 2024). Het concept van Gourlay gaat in deze thesis helpen om te analyseren en reflecteren op hoe de SEO-R2 het gedrag van kinderen terugbrengt tot eenduidige data die geanalyseerd en gedeeld kan worden en welke ingezet wordt in verschillende sociale omgevingen van het kind, zoals school en de thuissituatie.

Maatschappelijke relevantie

De SEO-R2 wordt in het huidige onderzoek gepresenteerd als een neutraal en objectief instrument, dat een werkelijkheid beschrijft waarin niet wordt gesproken over de invloeden die meespelen bij het tot stand komen van deze schaal of over welke invloeden de SEO-R2 met zich meebrengt. In welke mate het ene aspect het andere produceert en hoe deze wederzijds beïnvloeding vormgegeven wordt. Door de SEO-R2 vanuit het principe van de socio technische verbeelding te bevragen zal de thesis bijdragen aan een kritische discussie over de ontwikkeling van gedragsonderzoeken, diagnostische instrumenten en assessments en de inzet ervan (Jasanoff et al., 2015). Daarbij wordt ook een voorbeeld genomen aan eerdere kritische discussies met betrekking tot diagnostische instrumenten en classificaties, zoals het werk van Meerman et al. (2024) op het gebied van ADHD. Met deze thesis wordt een bijdrage geleverd aan inzicht bij de gebruikers over de SEO-R2 en kan deze thesis een basis vormen voor onderzoek dat zich richt op het kritisch bevragen van testdiagnostiek vanuit een socio technisch denkkader, wat helderheid biedt over de co-productie van diagnostiek.

Vragen

Hoofdvraag:

Hoe geeft de Schaal Emotionele Ontwikkeling (Revised 2) (SEO-R2) vorm aan en wordt deze gevormd door socio technische verbeeldingen, en welke rol speelt dataficering in de conceptualisering en toepassing van emotionele ontwikkeling binnen de geestelijke gezondheidszorg?

Deelvragen:

- Welke socio technische verbeelding ligt ten grondslag aan de ontwikkeling en het gebruik van de SEO-R2?
- Op welke manier wordt dynamisch en contextueel emotioneel gedrag omgezet in een gestandaardiseerd en meetbaar construct binnen de SEO-R2?
- Hoe wordt de SEO-R2 ingebed in diagnostische en zorgpraktijken, welke rol speelt het instrument in beleidsvorming en hulpverlening en welke bijdrage levert de SEO-R2 aan een 'testcultuur' in de praktijk?

Onderzoeksmethoden

Om onderzoek te doen naar een socio technische verbeelding kan het best gebruik gemaakt worden van een kwalitatief format gericht op interpretatieve en analytische methoden (Harvard Kennedy School, z.d.). Deze kunnen de relatie tussen technische middelen (de SEO-R2) en sociale praktijken inzichtelijk maken. Dit betekent dat er in deze thesis niet louter gebruik gemaakt kan worden van één duidelijk onderzoekformat, maar een combinatie daarvan. Er zal gebruik gemaakt worden van verschillende onderzoeksmiddelen om de manieren waarop 'verbeeldingen' toekomstbeelden vertegenwoordigen. Zo zal de meest waardevolle informatie voor deze thesis zich ook buiten bestaande wetenschappelijke artikelen of boeken bevinden. De kracht van een argument over verbeeldingen is het mengen van meerdere onderzoeksmethoden en bronnen. De inspiratie voor het onderzoekformat komt van Harvard Kennedy School (Harvard Kennedy School, z.d.).

Bij het schrijven van deze thesis wordt gebruik gemaakt van een discoursanalyse. Deze kwalitatieve analyse richt zich op het verzamelen van bestaande informatie en is geschikt om boven tafel te krijgen wat voor soort aannames er verscholen liggen onder gesprekken en interviews (Flick, 2020). Om de socio technische verbeelding inzichtelijk te krijgen moet gebruik gemaakt worden van soms onconventionele onderzoekstukken. Denk hierbij aan gesprekken tussen betrokken professionals bij de SEO-R2, interviews met Anton Došen en discussies tussen professionals welke interessante informatie bevatten. De interviews en gesprekken worden omgezet in tekst en daarna geannoteerd aan de hand van deelvraag 1; waarvoor welke informatie van belang is. De interviews worden geselecteerd wanneer Anton Došen betrokken is en wanneer het over emotionele ontwikkeling gaat. Bij het annoteren van de interviews zal aangeslagen worden op informatie die gaat over het tot stand komen van de SEO-R2, de ontwikkeling van de SEO-R2, bedoelingen omtrent de SEO-R2, doelstellingen,

aan welke behoefte de makers proberen te voldoen (vraag naar), motiveringen, aanleidingen, het gedachtegoed van Anton Došen en introducties van de SEO-R2 (Hollandse meester in gesprek, 2012; CCE, 2013; CCE, z.d.; Vonk, 2021).

Om inzicht te krijgen in de inhoud van de SEO-R2 en bijbehorende werkwijze wordt gebruik gemaakt van de begeleidende boeken. De boeken die belangrijk zijn bij het onderzoeken van de SEO-R2 zijn ‘Emotionele ontwikkeling’ van J. Vonk (2021); ‘SEO-R2 Schaal voor emotionele ontwikkeling van mensen met een verstandelijke beperking-Revised2’ van Morisse et al. (2017) en ‘SEO-R2 Schaal voor Emotionele Ontwikkeling van mensen met een verstandelijke beperking-Revised2 van Morisse et al. (2024). In deze boeken staan voornamelijk de voorwoorden, inleidingen en begeleidende teksten in de belangstelling voor deze thesis. Hier wordt informatie gegeven over het tot stand komen van de SEO-R2 en het belang van de emotionele ontwikkeling in de hulpverlening en welke verwachtingen daarbij waren toen de SEO-R2 ontwikkeld werd. De stukken worden gescand op onderdelen die betrekking hebben op informatie die gaat over het tot stand komen van de SEO-R2, de ontwikkeling van de SEO-R2, uitgangspunten, gedachtegoed, richtlijnen, toepasbaarheid, bedoelingen omtrent de SEO-R2, doelstellingen, aandachtspunten, aan welke behoefte de makers proberen te voldoen (vraag naar), motiveringen, aanleidingen, het gedachtegoed van Anton Došen en introducties van de SEO-R2.

Om in kaart te brengen hoe de SEO-R2 natuurlijk en dynamisch gedrag omzet in data wordt het instrument (de Schaal Emotionele Ontwikkeling-Revised 2) geanalyseerd door middel van een kritische blik. Bij het analyseren zal gelet worden op welke verwachtingen er verborgen liggen in de test, welke emoties belangrijk geacht worden en waaraan voorbij gegaan wordt, welke eisen er gesteld worden aan een normale ontwikkeling en op welke manier dit gereduceerd wordt tot een rapport; wat voor invloed heeft dit.

Om zicht te krijgen op de sociale processen waar de SEO-R2 als technisch object bij betrokken is, in welke mate deze een bepaalde cultuur produceert, hoe de SEO-R2 in de praktijk wordt toegepast en op welke manier het onderdeel is van verschillende netwerken, wordt een auto etnografisch onderzoek gehanteerd. Dit is een onderzoeksmethode waarbij de onderzoeker zelf onderdeel is van de onderzoeksgroep waarbij de meningen en werkwijze van binnenuit onderzocht kan worden (Flick, 2020). Het auto etnografische onderzoek wordt gedaan door de student die deze thesis schrijft welke tegelijkertijd werkzaam is in binnen de GGZ-zorgpraktijk. De aantekeningen die gemaakt worden in de maanden februari en maart 2025 richten zich op de keuzemomenten tijdens het gebruiken van de SEO-R2. Zo kan in kaart gebracht worden in welke processen de SEO-R2 operationaliseert. Deze aantekening zullen daarna kritisch

geanalyseerd worden door middel van annotaties, zodat deze verwerkt kunnen worden om antwoord te kunnen geven op de derde deelvraag (I. Boltjes, persoonlijke communicatie, 2025). Om het auto etnografische onderzoek vorm te geven is (getekend) akkoord gegeven door de zorgpraktijk, waarbij geen sprake is van een samenwerkingsverband.

Resultaten

Het toekomstbeeld

Als eerste wordt in deze thesis onderzocht welke sociotechnische verbeelding er ten grondslag ligt aan de ontwikkeling en het gebruik van de SEO-R2 (Jasanoff et al., 2015). Hiervoor worden zowel boeken als reeds bestaande interviews geanalyseerd en bekritiseerd om een antwoord te kunnen formuleren op de vraag: “Welke socio technische verbeelding ligt ten grondslag aan de ontwikkeling en het gebruik van de SEO-R2?”.

Bij deze thesis wordt uitgegaan van de definitie van Jasanoff et al. (2015), welke luidt: “Socio technische verbeeldingen zijn collectief gedragen, institutioneel gestabiliseerde en publiekelijk uitgevoerde visies op wenselijke toekomsten, mogelijk gemaakt door gedeelde inzichten in vormen van sociaal leven en sociale orde die haalbaar zijn door en die de vooruitgang in wetenschap en technologie ondersteunen”. Ofwel technische objecten, zoals de SEO-R2, worden niet gezien als neutraal, maar als verweven met sociale normen, verwachtingen en machtsuitoefeningen. De SEO-R2 is dan ook niet een op zichzelf staand object, maar een onderdeel van bredere pedagogische en institutionele ordening die een bepaald soort mensbeeld en een ideaalbeeld van de zorgpraktijk representeert. Door de SEO-R2 als sociotechnische verbeelding te benaderen, wordt zichtbaar hoe het een bepaalde visie op emotionele ontwikkeling en zorg operationaliseert, legitimeert en reproduceert (Jasanoff et al., 2015). De aandacht ligt in dit hoofdstuk niet op de werking van de SEO-R2, maar op welk ideaal toekomstbeeld, welke sociale orde en welk mensbeeld het helpt vormgeven, stabiliseren en uit te dragen naar de zorgpraktijk.

Expliciet genoemde doelstelling in de SEO-R2 zijn de basale emotionele behoeften bepalen om er tijdig en adequaat op in te spelen; kwaliteit van hulpverlener en kwaliteit van leven voor de cliënt verbeteren; assessment, diagnostiek, indicatiestelling en zorgzwaarte-inschaling verbeteren; behandelstrategie van gedragsproblemen verbeteren; overeenstemming bevorderen in de responsiviteit van ouders en hulpverlening; ouders en hulpverleners helpen in stimuleren van psychosociale ontwikkeling; wetenschappelijk onderzoek bevorderen (Morisse et al., (2017); (2024)). Deze doelstelling schetsen verschillende verbeeldingen waar de SEO-R2 binnen functioneert.

Ten eerste schept de SEO-R2 de verbeelding dat de innerlijke, subjectieve belevingswereld (motivatie, basale behoeften, emoties) van mensen objectief inzichtelijk gemaakt kunnen worden, ook als zij die zelf niet kunnen verbaliseren (Morisse et al., 2017). De realisatie dat het niveau van de emotionele ontwikkeling bij kinderen met een verstandelijke

beperking bepalend is voor zowel het adaptieve als het mal adaptieve gedrag (als symptomen van een gedragsstoornis) was de aanleiding voor het ontstaan van de SEO-R2 (Morisse et al., 2017). Došen zijn belangstelling voor de emotionele ontwikkeling is ontstaan toen hij werkte als kinderpsychiater binnen de gehandicaptenzorg waar hij poogde om de innerlijke belevingswereld van het kind te leren begrijpen en ontdekken, blijkt uit het voorwoord van Morisse et al. 2017. Hij merkte dat cliënten moeite hadden om hun emoties onder woorden te brengen of daar niet toe in staat waren (Morisse et al., 2017). De SEO-R2 fungeert hierin als een bepaald soort van vertaaltechnologie; het onzegbare beschikbaar maken voor de cliënt en omgeving. De schaal is tot stand gekomen uit een ideaalbeeld waarbij de hulpverleners de cliënten begrijpen en kunnen ondersteunen aan de hand van een numerieke fase. Dat impliceert een toekomstbeeld waarin het ‘onzegbare’ meetbaar gemaakt wordt, wat een typisch voorbeeld is van hoe technische ontwikkelingen bijdragen aan een bepaalde (nieuwe) vorm van de werkelijkheid.

De doelstellingen schetsen daarnaast de verbeelding dat zoiets dynamisch en complex als controleerbaar kan maken aan de hand van een test, waar (be)handelingsperspectieven ontstaan (Morisse et al., 2017;2024). De schaal reduceert complexe, dynamische emoties tot numerieke fases, die als basis dienen voor ondersteuning en behandeling, waarbinnen ook gedifferentieerd kan worden om maatwerk te leveren. Zo stelt Došen in een interview: “Wij dachten, als wij ontdekken in welke fase het kind zich emotioneel bevindt, dat wij dan ook zijn basale behoeften konden ontdekken. Als je dat weet dat dan de hulpverleners een mogelijkheid hebben om daarin te schakelen en daarmee iets te kunnen doen, dat zij het kind kunnen stimuleren in een positieve interactie” (Došen, A. in interview CCE, z.d.).

De SEO-R2 is expliciet bedoeld om richting te geven aan het behandelperspectief van de cliënt en hoe de omgeving op de cliënt reageert, ofwel de mogelijkheid om “daarin te schakelen”, aldus Došen (CCE, z.d.). Het creëert mogelijkheden voor differentiatie en maatwerk, het zij binnen gestandaardiseerde kaders, maar er wordt ruimte gecreëerd om binnen te “schakelen” als hulpverlener. Wat in het belang van het kind is en bijdraagt aan de kwaliteit en efficiëntie van de zorg. Door beter zicht te krijgen op emotionele (basale) behoeften kunnen namelijk de zorgzwaarte, diagnostiek- en behandeltrajecten efficiënter en effectiever worden ingericht. Het heeft als doel om zicht te krijgen op de emotionele ontwikkeling van de cliënt, waarna op basis van de informatie handvatten vastgesteld kunnen worden om tot een goede ondersteuning van de cliënt te komen (Morisse et al., 2017). Hierbij gaat men ervan uit dat de emotionele ontwikkeling een objectief en meetbaar construct is ten opzichte van diens

complexe en dynamische karakter. Dit wordt vervolgens gereduceerd tot een numerieke fase en omgezet in een behandelingsperspectief, welke kenbaar gemaakt wordt.

De SEO-R2 vertegenwoordigt daarnaast een reactie op de dominantie van cognitieve modellen in de zorgpraktijk; het legitimeert het idee dat emotionele ontwikkeling fundamenteel is, blijkt uit het CCE interview (z.d.). Het is een alternatieve verbeelding van de mens als gevoelig, relationeel wezen welke afhankelijk is van erkenning. De mens als een subject wat niet alleen denkt, maar voornamelijk voelt. De focus op alleen de cognitieve ontwikkeling is de basis van overvraging en daarmee de veroorzaker van probleemgedrag, volgens Došen, omdat de basale behoeften van het kind niet begrepen worden. Het is van belang dat de omgeving zich inzet om te voldoen aan de basale behoeften van het kind (op de emotionele ontwikkeling) om het kind te ‘zien’, zodat het kan zijn hoe het is (CCE, z.d.). De emotionele ontwikkeling moet volgens Došen altijd gezien worden als een groter plaatje, waarbij de emotionele ontwikkeling ‘ingebed’ wordt door de algehele beeldvorming van de cliënt (Vonk, 2021). Hierin kunnen niet alleen de emotionele, maar ook niet alleen de cognitieve vaardigheden van de mens centraal staan.

De SEO-R2 lijkt constructivistisch verklaringsmodel te hanteren ten opzichte van het belang van de emotionele ontwikkeling waarbij intern gedreven processen en biologische ontwikkeling samen met de externe ervaringen de (emotionele) ontwikkeling van de mens vormen (Vonk, 2021). Došen vertelt in een interview dat de emotionele ontwikkeling van de mens start bij de aanleg van het limbisch systeem welke aangemaakt wordt in de vierde maand van de zwangerschap van de moeder. De cognitieve ontwikkeling, rijping van de hersenen, volgt bij zes maanden. Došen duidt dat vanaf het eerste moment bij de geboorte er sprake is van emotionele ontwikkeling, overlevingsmechanismen. De cognitieve ontwikkeling en de rijping van de hersenschors gebeurt ‘pas’ veel later. Wanneer de cognitieve ontwikkeling stagneert, doordat er geen rijping van de hersenen plaatsvindt, stagneert de emotionele ontwikkeling eveneens. Hiermee, vertelt Došen, blijkt dat de cognitieve en emotionele ontwikkeling twee verschillende ontwikkelingssystemen zijn, die wel degelijk van elkaar afhankelijk zijn later in de ontwikkeling. Hij stelt dat cognitieve ontwikkeling en emotionele ontwikkeling niet zonder elkaar kunnen bestaan, maar ook hun eigen ontwikkelingssysteem hebben, die elk hun eigen ontwikkelingsondersteuning behoeven. Pas wanneer deze twee systemen ontwikkeld zijn komt een mens toe aan (adequaat) sociaal contact leggen (CCE, z.d.; CCE, 2013). Het bestaan van de SEO-R2 dient als bewijs dat Došen de methoden en praktijken rondom de cognitieve ontwikkeling wilde uitbreiden naar het emotionele terrein en daar een soortgelijk instrument

ontwikkeld heeft om dynamische entiteiten te reduceren naar een gemeenschappelijke taal aan de hand van een numerieke fase.

De SEO-R2 materialiseert met zijn doelstellingen de verbeelding dat het een gestandaardiseerde en gemeenschappelijke taal creëert die de samenwerking tussen zorgdisciplines en ouders kan versoepelen (Morisse et al., 2017; 2024). Het instrument fungeert als een vertaalmiddel tussen verschillende professionele perspectieven, waardoor de verschillende disciplines – van gedragswetenschappers tot begeleiders en ouders – zich kunnen oriënteren op een gezamenlijk begrippenkader. Dit draagt bij aan de verbeelding van een zorgpraktijk waarin communicatie wordt gestroomlijnd en waarbinnen handelen gebaseerd is op eenduidige en objectieve begrippen. De SEO-R2 is hiermee ook onderdeel van een breder gedragen verbeeldingen van efficiëntie, transparantie en professionalisering binnen de zorg, wat niet alleen een rationele benadering betreft, maar ook een breder ethisch principe met zich meedraagt. De SEO-R2 als gestandaardiseerde test die inspeelt op het recht van een gelijke benadering en een passende behandeling die aansluit bij het individu.

Afrondend fungeert de SEO-R2 niet alleen als diagnostisch instrument, maar speelt ook in op een bredere socio technische verbeelding van de zorgstaat (Jasanoff et al., 2015). Binnen deze verbeelding ligt de verantwoordelijkheid voor het welzijn van kwetsbare kinderen en volwassenen niet uitsluitend bij het gezin, maar wordt deze gedeeld met professionele hulpverleners en instellingen. De SEO-R2 operationaliseert dit principe door hulpverleners een kader te bieden waarmee zij de emotionele behoeften van cliënten kunnen vaststellen en hoe ze daarop kunnen inspelen of de omgeving kunnen vormen tot het voldoen aan deze behoeften (Morisse et al., 2024). De SEO-R2 en diens gebruikers bepalen hiermee wat het kind nodig heeft, ook wanneer het kind dat zelf niet kan verbaliseren. De SEO-R2 is in die zin een weergave van bredere verbeeldingen van efficiëntie, transparantie en professionalisering binnen de zorg, waarin gemeenschappelijkheid tussen disciplines wordt bereikt via technologische en wetenschappelijke ordening (Jasanoff et al., 2015). Dit impliceert een bepaalde mate van macht en autoriteit. Een ander typerend kenmerk van de zorgstaat is de normaliserende macht die bepaalt wat als normaal of als afwijkend bestempeld kan worden, net als de SEO-R2 doet door de fasen te koppelen aan leeftijdsfasen passend bij een ‘normale’ of ‘afwijkende’ ontwikkeling.

Samengevat is de SEO-R2 meer dan een instrument ter observatie; het belichaamt een socio technische verbeelding waarin het innerlijke van de mens – zijn emoties, behoeften en ontwikkelingspotentieel – classificeerbaar en stuurbaar gemaakt worden. Deze verbeelding rust op het idee dat technologie kan bijdragen aan een meer inzichtelijke, efficiënte en rechtvaardige zorgpraktijk, waarin professionals handelen vanuit gedeelde normen over wat een ‘goede

ontwikkeling' is, in gemeenschappelijke taal spreken en een mensbeeld creëren waar emoties fundamenteel zijn. Het gebruik van de SEO-R2 heeft verschillende effecten: het constitueert nieuwe manieren van kijken naar, spreken over en beoordelen van kinderen. Waarnaast de emotionele ontwikkeling wordt vertaald naar numerieke fasen, waarmee gedrag uiteindelijk beoordeeld en gestuurd kan worden. Het proces waarbij complexe emoties en gedragingen gereduceerd worden tot een numerieke fasering gebeurt aan de hand van dataficering, wat onder de volgende deelvraag onderzocht wordt.

Hoe complexiteit gevangen wordt

Nu de sociotechnische verbeelding die ten grondslag ligt aan de ontwikkeling en het gebruik van de SEO-R2 uitgediept is, richt de thesis zich op de vraag “op welke manier wordt dynamisch en contextueel emotioneel gedrag omgezet in een gestandaardiseerd en meetbaar construct binnen de SEO-R2?”. Hiervoor wordt uitgegaan van het werk van onder andere STS-scholar Lesley Gourlay met betrekking tot dataficering. (Gourlay, 2024). Dataficering is een proces waarbij aspecten van het sociale, culturele en materiële leven worden omgezet in kwantificeerbare data. Dit proces is niet alleen beschrijvend van aard, maar draagt bij aan het produceren van iets wat als ‘echt’ gezien wordt (Gourlay, 2024).

Bij de SEO-R2 worden complexe, dynamische en interactieve gedragingen van de mens die context afhankelijk zijn vertaald naar een vaststaand en meetbaar construct om communicatie over gedrag te versoepelen (Morisse et al., 2017;2024). Dataficeren leidt tot documenteren, waarbij het omzetten van iets natuurlijk (dynamisch menselijk gedrag) naar een document de cliënt onlosmakelijk verbindt met het document (Gourlay, 2024). Het document heeft geen bestaansrecht zonder de cliënt, maar het document geeft slechts een gefragmenteerd beeld van de cliënt. Het volledige gedrag is opgedeeld in stukjes en gereduceerd tot een andere vorm van informatie, namelijk kwantificeerbare data (Gourlay, 2024). Doordat de focus op het creëren van kwantificeerbare data ligt, is het risico dat de complexiteit van het gedrag en de nuance die hierin van belang is over het hoofd gezien wordt. Dit roept vragen op over wat er verloren gaat in dit proces en welke aannames hierbinnen een rol spelen.

Het kwantificeren en documenteren van het gedrag bij de SEO-R2 creëert de mogelijkheid om gedragingen te monitoren en te vergelijken met dat van anderen. Dit maakt dat het dataficeren van het gedrag door middel van de SEO-R2 invloed heeft op wat er na komt, de behandelingsmogelijkheden voor de cliënt en op welke manier dit gerealiseerd wordt. Hiermee heeft de SEO-R2 als instrument een betekenisvolle machtspositie in het bepalen van

het verdere verloop van de behandeling en beleidsvorming. De SEO-R2 heeft niet alleen als functie om gedrag meetbaar te maken, maar acteert ook als een onderdeel van bredere sociale en institutionele processen waarin verwachtingen over de emotionele ontwikkeling worden gevestigd. Het standaardiseren en kwantificeren van complex menselijk gedrag binnen de SEO-R2 zorgt voor een bepaalde mate van epistemische autoriteit. Doordat de SEO-R2 meer gewicht en aandacht legt op bepaalde gedragsaspecten van de mens en minder op andere aspecten van het gedrag wordt impliciet bepaald welke aspecten van de emotionele ontwikkeling relevant zijn.

De SEO-R2 richt zich op de emotionele ontwikkeling van de cliënt aan de hand van dertien domeinen (Morisse et al., 2024). Om informatie in te winnen over welke gedrag de cliënt laat zien binnen elk domein worden er twee ‘belangrijke anderen’ van de cliënt als informanten gekozen voor de SEO-R2 afname, het liefst uit twee verschillende leefomgevingen om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen (Morisse et al., 2024). De onderzoeker gaat dan alle dertien domeinen bij langs en noemt voorbeelden van gedragingen uit een bepaalde fase bij elk domein, waarop de informanten aan kunnen geven wat passend is bij de cliënt (Morisse et al., 2024). De SEO-R2 geeft geen richtlijnen over hoe deze informanten gekozen worden, waarmee de keuze voor de informanten ligt bij de onderzoekers die het afnemen waarbij een beroep gedaan wordt om intuïtie gebruiken om tot zo ‘correct’ mogelijke informanten te komen. Informanten zijn zelf gekleurd in hun kijk op de situatie door hun rol in het geheel (bijvoorbeeld ouder-kind verwachtingen) en door hun eigen referentiekader van wat ‘normaal’ is. Dit betekent dat de ‘data’ die verzameld wordt al gefilterd wordt door sociale, culturele en institutionele normen (Jasanoff et al., 2015). Er wordt dus een ogenschijnlijke objectiviteit gecreëerd middels de SEO-R2 afname, terwijl de dataverzameling een proces van sociale filtering en interpretatie is, eerder subjectief dan objectief. Hierin in sprake van epistemische autoriteit om te bepalen wie ‘goed genoeg’ zijn om deze informatie te geven. Onderzoekers en informanten hebben hierin ‘macht’ over het geven van betekenis aan de emotionele ontwikkeling van de cliënt, boven de cliënt.

De cliënt zelf wordt niet als informant genoemd in de handleiding om een inschatting te maken van diens eigen emotionele ontwikkeling (Morisse et al., 2024). Er wordt niet omschreven waarom de cliënt zelf niet meegenomen wordt als informant. Het ontbreken van de eigen inbreng van de cliënt impliceert dat de emotionele ontwikkeling iets is wat van buitenaf beoordeeld dient te worden in plaats van iets wat door de afnemer zelf geïnterpreteerd kan worden. Zelfperceptie lijkt hierdoor ondergeschikt te zijn aan de waarneming die anderen

hebben van het gedrag van de cliënt. Dit geeft een paternalistische epistemologie weer waar de (subjectieve) externe blik als belangrijker gezien wordt dan de subjectieve blik van de cliënt.

De door de informanten verstrekte informatie wordt omgezet in een fasescore van 1 tot 5 binnen elk van de dertien domeinen (Morisse et al., 2024). Dit is het punt van het instrument waar het verschuift van een beschrijvende observatie naar een numerieke reductie. Dit is een proces van kwantificering, waarin subjectieve data en contextafhankelijke gedragingen opnieuw worden gedefinieerd als getallen (Gourlay, 2024). STS-wetenschappers wijzen erop dat getallen een schijn van objectiviteit geven, terwijl de onderliggende actoren vaak gebaseerd zijn op interpretatieve keuzes, zoals eerder geschetst (Soyer et al., 2011). De SEO-R2 vereist dat de fluïde en contextafhankelijke gedragingen omgezet worden in een enkelvoudige fasescore van 1 tot en met 5. Door dit te doen wordt de cliënt gereduceerd tot en gefixeerd in deze fasescore, waar de emotionele ontwikkeling bij uitstek een dynamisch proces is. De vraag rijst of dit recht doet aan het dynamische karakter van de mens en hoe de mens (cliënt) zich aanpast aan omstandigheden en reageert op wat er plaatsvindt. Er wordt gedrag meer zichtbaar gemaakt, wat past bij de fase, maar andere (minder prominente) gedragingen worden ook minder zichtbaar gemaakt, doordat het gedrag gereduceerd wordt. (Gourlay, 2024).

In de SEO-R2 komen veelal de emoties angst, boosheid, verdriet en behoefte tot het ontwikkelen van een eigen identiteit aan bod, welke verklaard worden vanuit een basaal gevoel van veiligheid, ego-ontwikkeling en behoefte aan contact met anderen. Veel variaties op emoties kunnen teruggeleid worden naar deze basis (Morisse et al., 2024). Er is mogelijkheid tot regressie in de reeds verworven emotionele ontwikkeling door bijvoorbeeld een ingrijpende gebeurtenis in het leven. “Reeds verworven ontwikkeling blijft in principe behouden” schrijven Morisse et al. (2024). Men kan zich afvragen wat ‘in principe’ betekent in deze context. Wanneer reeds verworven ontwikkeling wel verloren gaat of wanneer ze blijven of op de achtergrond aanwezig blijven, is onbekend. Wanneer er bijvoorbeeld sprake is van verlies en dit gepaard gaat met rouw, kan de cliënt terugvallen in lagere fases en meer behoefte hebben aan basale veiligheid, waar de cliënt eerder in hogere fases functioneerde. Dit duidt op hoe ingewikkeld het dynamische karakter van de mens in interactie met situaties te vangen is in een fase die bepalend zijn voor diens emotionele ontwikkeling.

“Een persoon ontwikkelt uiteraard ook op cognitief, sociaal, fysiek, ... De emotionele ontwikkeling gebeurt niet in een vacuüm” (Morisse et al., 2024). Echter impliceert het dataficeren van het gedrag van de cliënt de indruk dat de emotionele ontwikkeling zich in een bepaald vacuüm ontwikkelt doordat er in de 13 domeinen een bepaalde gedragsnorm en daarmee verwachting geschept wordt. In de domeinen en de faseringen worden andere

ontwikkelgebieden niet meegenomen in de scoring, zoals cognitie, seksuele ontwikkeling en traumatische gebeurtenissen. Voor dataficering is het vastleggen en bevriezen van een momentopname kenmerkend (Gourlay, 2024). De gedragingen en manier van informatie inwinnen verliest zijn subjectieve karakter en wordt omgezet tot een ogenschijnlijk objectieve numeriek wat geïnterpreteerd wordt als een stabiele eigenschap van de cliënt. Gedrag wat tijdens het scoren en indelen in de fase niet in de ‘hokjes’ past wordt hierbij genegeerd of niet meegerekend; reductionisme (Gourlay, 2024).

Tijdens het scoren van de SEO-R2 worden er bij alle dertien domeinen een kruis gezet onder de fasescore 1 tot en met 5, waaronder het gedrag van de cliënt passend is in een tabelvorm (Morisse et al., 2024). Om te bepalen in welke fase de cliënt zich voornamelijk ontwikkeld worden de eerste zeven laagst gescoorde kruisen geteld om de fasescore te bepalen. Een ‘gezond’ (harmonisch) profiel is een profiel waaruit blijkt dat een cliënt zich voornamelijk ontwikkeld in één duidelijke fase. Er kan ook sprake zijn van een disharmonisch profiel, wat inhoudt dat de cliënt zijn of haar emotionele ontwikkeling zich niet afspeelt in één duidelijke fase, maar in meerdere fasen tegelijk (Morisse et al., 2017;2024). Door de verzamelde ‘data’ tijdens de afname te reduceren tot een score en deze weer te geven in een tabel geeft ook een bepaalde vorm van overzicht en neemt daarmee toe in ‘kracht’. Door het complexe, situationele en dynamische gedrag van een cliënt ‘helder’ weer te geven in een tabel wordt het gemakkelijker te begrijpen voor anderen en neemt het daarmee toe in ogenschijnlijke objectiviteit (Gourlay, 2024).

De cliënt wordt niet alleen teruggebracht tot een document, maar het document neemt vervolgens een actief deel aan de zorgpraktijk. Het heeft invloed en geeft richting aan de vorm van behandeling en omgang die passend is bij de cliënt, het heeft op deze manier een vorm van machtswerking. Op basis van de fasescore worden ondersteuningsbehoeften in kaart gebracht (Ongena et al., 2019), welke overgedragen worden van de onderzoeker naar diens collega’s, het netwerk van de cliënt, scholen of andere vormen van dagbesteding en begeleiding. Het rapport beïnvloedt daarmee (indirect) hoe de cliënt behandeld wordt. Een cliënt die gedragingen in fase 1 of 2 laten zien hebben meer behoefte aan nabijheid van de belangrijke ander, waardoor behandelingen en interventies gericht op het vergroten van autonomie of zelfbeeld minder passend zouden zijn. Een cliënt in fase 1 of 2 heeft meer baat bij een behandelvorm of interventie waar zijn belangrijke anderen ingezet worden, bijvoorbeeld door middel van gezinsbehandeling/coaching. Bij cliënten die in hogere emotionele ontwikkelfasen zit passen interventies op het vergroten van autonomie en bijvoorbeeld het zelfbeeld beter (Ongena et al., 2019).

Het advies van de SEO-R2 is om aan te sluiten bij de basale behoeften die de cliënt op dat moment laat zien, wat flexibiliteit van de omgeving vergt (Morisse et al., 2024). Bij een disharmonisch profiel vergt dat grotere mate van flexibiliteit van de omgeving. De SEO-R2 impliceert dat de omgeving (al dan niet institutioneel) voldoende draagkracht heeft om hierop aan te sluiten. Er wordt in de SEO weinig aandacht besteed aan situaties waarin ouders of andere opvoeders niet in staat zijn om deze aansluiting te bieden, doordat zij zelf moeite hebben met precies deze stukken van de (emotionele) ontwikkeling.

Vanuit de richtlijnen van de SEO-R2 wordt afgeraden om de SEO-R2 af te nemen in crisismomenten van de cliënt, omdat dit mogelijk de scores ‘drukt’ en dus geen duidelijke weergave geeft van de werkelijke ontwikkelingsmogelijkheden van de cliënt (Morisse et al., 2024). De SEO-R2 wordt binnen de Geestelijke Gezondheidszorg, Jeugdzorg en Gehandicaptenzorg gepositioneerd als een (diagnostisch) instrument dat een stabiele en meetbare representatie van emotionele ontwikkeling kan bieden. De richtlijn dat de SEO-R2 niet in crisissituaties afgenomen moet worden, impliceert een temporalisering van diagnostiek (Latour, 1987). Temporaliteit verwijst naar de relaties tussen technologie, wetenschap, maatschappij en cultuur en de manier waarop hierbinnen tijd op verschillende manier geïnterpreteerd kan worden (Latour, 1987). De richtlijn veronderstelt dat er een geschikt moment is om de emotionele ontwikkeling op een valide manier vast te leggen. Hierbij worden acute emotionele of gedragsfluctuaties niet meegerekend. Dit suggereert dat er uit gegaan kan worden van een onderliggende temporale norm die impliceert dat er een moment is waarop de cliënt (de mens) een moment heeft van emotionele en gedragsmatige stabiliteit welke valide gereduceerd kan worden tot een numerieke fasescore, buiten crisissituaties om.

Deze aanname wringt in de zorgpraktijk met de realiteit waar cliënten altijd in (een vorm van) een crisissituatie verkeren waar ze voor doorverwezen worden naar de zorgpraktijk. Het moment van aanmelding is het moment waarop er diagnostiek uitgevoerd wordt, en wanneer ook de SEO-R2 met regelmaat gebruikt wordt om een inschatting te kunnen maken van emotionele ondersteuningsbehoeften van de cliënt (I. Boltjes, persoonlijke communicatie, 2025). De richtlijn om de test niet in crisissituaties af te nemen impliceert een bepaalde lineaire ontwikkelingstijd die haaks kan staan op de onvoorspelbare en cyclische temporaliteiten van crisishulpverlening. Hier ontstaat een spanningsveld tussen de gewenste temporaliteit van een test, een stabiel moment buiten een crisissituatie om, en de praktische temporaliteit van de zorgpraktijk waar urgente en acute (crisis)situaties de norm zijn (Latour, 1987). Dit creëert een dilemma voor de onderzoekers doordat aan de ene kant gesuggereerd wordt dat de SEO-R2 een geschikt instrument is om de ondersteuningsbehoeften in kaart te brengen, maar aan de andere

kant wordt erkend dat de afname niet volgens de geschetste richtlijnen afgenomen kan worden om tot een valide uitkomst te komen.

Wanneer de onderzoeker wel de SEO-R2 afneemt tijdens een crisissituatie wordt aangeraden om een nieuwe afname te doen wanneer de cliënt uit het crisismoment is. Daarna omschrijven Morisse et al. (2024) dat het ook mogelijk is om beide tegelijk te hanteren. “Bij mensen die emotioneel vaak schommelen, is het aan te raden om tijdens dezelfde afname beide momenten (topniveau en stressniveau) te beoordelen. Wanneer je als ondersteuner in staat bent om het spanningsniveau te lezen en hierop je verwachtingen en ondersteuning af te stemmen, zou het kunnen dat er meer aansluiting is bij de behoefte en noden op dat moment” (Morisse et al., 2024). Omdat er geen strikte richtlijnen worden geboden over wanneer een cliënt ‘te veel’ in crisis is, wordt de beslissing over de timing van de afname gedelegeerd aan de onderzoeker. Dit impliceert een verschuiving van verantwoordelijkheid, waarbij de inschatting overgelaten wordt aan de onderzoeker in de zorgpraktijk in plaats van dat de SEO-R2 zelf ingebouwde controles of drempelvoorwaarden heeft om temporaliteiten te structureren.

De zorgpraktijk

Nadat er aandacht is geweest voor het theoretische aspect van de SEO-R2 richt deze thesis zich op de zorgpraktijk aan de hand van auto etnografisch onderzoek. Om antwoord te geven op de vraag “hoe wordt de SEO-R2 ingebed in diagnostische en zorgpraktijken, welke rol speelt het instrument in beleidsvorming en hulpverlening en welke bijdrage levert de SEO-R2 aan een ‘testcultuur’ in de praktijk?” is een logboek bijgehouden omtrent het werkproces met de afname van de SEO en welke keuzes hierin een rol spelen. De schrijver van deze thesis heeft het logboek bijgehouden vanuit het werkveld (I. Boltjes, persoonlijke communicatie, 2025).

Allereerst valt op dat het logboek omschrijft dat er sprake is van een beleidsvoering vanuit waar de SEO-R2 standaard ingezet wordt, zonder dat daar specifieke aanleiding voor is vanuit verkregen informatie tijdens de intake. “In dit specifieke werkproces wordt niet specifiek voor de SEO-R2 gekozen, omdat het erom vraagt, maar de SEO-R2 wordt altijd in elk traject ingezet. Dit komt doordat de SEO-R2 een integraal onderdeel is van de visie van de werkplek, namelijk dat de emotionele ontwikkeling fundamenteel is aan (problematisch) gedrag.” (I. Boltjes, persoonlijke communicatie, 2025). De SEO-R2 co-produceert met zijn bestaan op indirecte wijze nieuwe manieren van bedrijfsvoering en institutionaliseert visies waar de zorgpraktijk op aansluit (Jasanoff et al., 2015). Het brengt een verschuiving teweeg waar de test naast de beoogde werking als (diagnostisch) instrument om problematisch (emotioneel) gedrag

in kaart te brengen uitgroeit tot iets groters dan bedoeld. De test produceert niet alleen kennis over (emotioneel) gedrag, maar met wederzijdse invloed op en van de zorgpraktijk uitgroeit tot een praktijkstichtende institutionalisering van het instrument (Jasanoff et al., 2015).

Uit het logboek blijkt dat de SEO-R2 hulpverleners dwingt om informatie te filteren in wat van belang is en wat minder van belang is op basis van intuïtie en eigen referentiekader. “Ik ‘kies’ wat ik wel mee typ en wat niet, met in mijn achterhoofd de SEO-faseringen en welk gedrag waarbij hoort. Deze keuzes maak ik op basis van kennis van de faseringen terwijl ik nadenk over dieperliggende behoeften (...).” (I. Boltjes, persoonlijke communicatie, 2025). Een veelvoudigheid van rijke en context gebonden informatie wordt herleid naar eenvoudigere data (Gourlay, 2024). De SEO-R2 leunt in de praktijk op subjectieve referentiekaders en inschattingsvermogen van hulpverleners, waarnaast het instrument pretendeert in staat te zijn om emotioneel gedrag te reduceren tot objectieve gestandaardiseerde faseringen. Dit beslaat een voorbeeld van mechanische objectiviteit, waarbij het streven is om menselijke subjectiviteit uit te sluiten ten gunste van gestandaardiseerde metingen. Ondanks de wetenschap dat menselijke subjectiviteit betrekken onvermijdelijk is bij dergelijke procedures (Daston et al., 2008).

Onder de noemer objectiviteit draait de SEO-R2 op subjectiviteit, intuïtieve keuzes en contextuele afwegingen, blijkt uit het logboek (I. Boltjes, persoonlijke communicatie, 2025). Dit leidt tot gedecontextualiseerde informatie welke op een paradoxale wijze juist voorbijschiet aan de complexiteit en contextgevoeligheid waar de SEO-R2 vanuit zegt te gaan. “Bij het domein gericht op emotieregulatie beseffen we ons dat we door de informanten gekleurde informatie krijgen waarin zij hun eigen ervaringen meenemen en hierdoor minder goed zicht hebben op de manieren van zelfstandige emotieregulatie wanneer informanten niet in de buurt zijn. We kiezen ervoor om dit als kanttekening mee te nemen tijdens het scoren van de domeinen.” (I. Boltjes, persoonlijke communicatie, 2025). Dit citaat weergeeft de paradox waar de context belangrijk gemaakt wordt – als informanten -, maar tegelijkertijd niet meegenomen wordt in het reduceren van de informatie tot een numerieke fase. Het getrainde inschattingsvermogen van de hulpverlener wordt hierin boven de feitelijke informatie gesteld. Het getrainde inschattingsvermogen van de hulpverlener beslaat een interpretatie van data welke alleen door ‘experts’ gezien kan worden (Daston et al., 2008).

Het logboek laat zien dat het werkproces een mate van hermeneutiek weergeeft, waar de hulpverlener ‘tussen de regels door’ een inschatting maakt van de betekenis achter de informatie (I. Boltjes, persoonlijke communicatie, 2025). “In de informatie die gegeven wordt zoek ik naar onderliggende betekenissen, interpretatie van de informatie die de informanten

geven waarbij ik hun subjectieve kader meereken. Hiervoor gebruik ik geen format, maar mijn eigen inschattingsvermogen op basis van de kennis die ik heb van de emotionele ontwikkeling en de SEO-R2.” (I. Boltjes, persoonlijke communicatie, 2025). Dit brengt een spanningsveld teweeg waarin aan de ene kant gezocht wordt naar objectieve informatie, maar deze aan de andere kant verhuld wordt door ‘gekleurde’ subjectieve informatie vanuit informanten en de hulpverlener die hierin onderliggend op zoek is naar een waarheidsgetrouw beeld. Gesproken taal wordt hierin anders geïnterpreteerd dan geverbaliseerd wordt. Er is dus geen scherpe grens tussen de objectieve data en de subjectieve weg daar naartoe, in de zorgpraktijk loopt dit door elkaar. De uitkomst van de SEO-R2 kan daarmee niet zo neutraal zijn als het pretendeert te zijn.

De praktijk laat zien dat de SEO-R2 bijdraagt aan het bevestigen en van epistemische autoriteit binnen het diagnostische traject. Zo blijkt uit het logboek: “Soms past een stukje goed bij twee domeinen, waarbij ik de keuze maak bij welk domein het dan het best past, naar mijn professionele inzicht. Het bepalen wat passend is waaronder of welke informatie ‘ertoe doet’ is vrij intuïtief gestuurd en gebaseerd op mijn subjectieve oordeel als professional.” (I. Boltjes, persoonlijke communicatie, 2025). De zorgpraktijk is geen neutraal speelveld waarin objectieve data gecreëerd kan worden, maar speelt een belangrijke rol in het vormen van structureren van macht wie als kennisdrager wordt erkend en mag bepalen wat waardevolle informatie of kennis is. Dit blijkt uit de manier waarop de hulpverlener zelf inschat onder welke fase het gedrag past en besluiten neemt over data die ‘ertoe doet’. Zij krijgen hiermee de mogelijkheid om de werkelijkheid van het kind en diens omgeving te definiëren. Het kind heeft hierin opvallend weinig (epistemische) ruimte om in te nemen, het wordt beschreven, beoordeeld en geïnterpreteerd zonder directe invloed te hebben op dit proces, wat een paternalistische hiërarchie bevestigt.

Daarnaast is tijd in het werkproces een belangrijk en opvallend element, blijkt uit het logboek (I. Boltjes, persoonlijke communicatie, 2025). Het verzamelen, interpreteren en ‘juist’ indelen van de informatie neemt uren in beslag waar het uiteindelijke advies en conclusie slechts een fractie daarvan in beslag neemt. Uitgebreide gesprekken van meerdere uren worden gereduceerd tot een numerieke fase en daaruit volgend een interpretatie van ondersteuningsbehoeften en passende behandelingsadviezen (Gourlay, 2024). Het verslag wordt meegenomen in samenwerking met zorgpartijen, waarbij het beeldend is hoe het betreffende kind waar de SEO-R2 inschatting over gaat niet op de hoogte is van de inhoud van deze fasering en hierin geen zeggenschap gehad heeft, een eigen leven gaat leiden. Dit is paradoxaal voor het breder gedragen ethische principe van de SEO-R2 die stelt dat het gericht op het horen en zien van de mensen waar de SEO-R2 afgenomen wordt (Morisse et al., 2017).

Samengevat weergeeft heeft logboek een beeld waarin de SEO-R2 pretendeert in staat te zijn om de context te betrekken, serieus in te zetten in de hulpverlening door ze als informanten te zien en recht te doen aan het kind als geheel wat niet waargemaakt kan worden (I. Boltjes, persoonlijke communicatie, 2025). De SEO-R2 is in grondslag subjectief, heeft een subjectief werkproces in dataficering en creëert van het kind een onlosmakelijk verbonden document, zonder epistemologische ruimte voor het kind zelf, waarna de numerieke fasering gedeeld wordt met derden om te kunnen voorzien in de ondersteuningsbehoeften van het kind (Gourlay, 2024).

Conclusie

Deze thesis heeft onderzocht hoe Schaal Emotionele Ontwikkeling (Revised 2) (SEO-R2) vormgeeft aan en gevormd wordt door sociotechnische verbeeldingen, de effecten van dataficering en de sociale dynamiek die het op gang brengt in de praktijk. Door de lens van STS-scholars is de SEO-R2 niet benaderd als een neutraal instrument, maar kritisch geanalyseerd en bevraagd met als deelvragen “welke socio technische verbeelding ligt ten grondslag aan de ontwikkeling en het gebruik van de SEO-R2?”; “op welke manier wordt dynamisch en contextueel emotioneel gedrag omgezet in een gestandaardiseerd en meetbaar construct binnen de SEO-R2?” en “hoe wordt de SEO-R2 ingebed in diagnostische en zorgpraktijken, welke rol speelt het instrument in beleidsvorming en hulpverlening en welke bijdrage levert de SEO-R2 aan een ‘testcultuur’ in de praktijk?”. Het antwoord op de hoofdvraag blijkt uit de volgende resultaten.

Uit de resultaten blijkt dat de SEO-R2 meer is dan alleen een instrument ter observatie, het belichaamt een socio technische verbeelding waarin de innerlijke mens classificeerbaar en stuurbaar gemaakt wordt. Dit rust op het idee dat technologie kan bijdragen aan een meer efficiënte en rechtvaardige zorgpraktijk – passend bij de zorgstaat - met een gemeenschappelijke taal en handelen vanuit gedeelde normen met een mensbeeld waarin emoties fundamenteel zijn. De SEO-R2 constitueert nieuwe visies op (emotioneel) gedrag en doet een poging om complexe gedragingen inzichtelijk te maken aan de hand van dataficering. Door het complexe gedrag te reduceren naar numerieke faseringen welke gescoord en weergegeven worden in een tabel, wint de SEO-R2 aan – ogenschijnlijke – objectiviteit en kracht door inzichtelijk te zijn. Het proces van dataficering wat hieraan voorafgaat laat zien dat de SEO-R2 machtsrelaties creëert en bevestigt, waarbij de subjectieve blik van derden belangrijker geacht wordt dan zelfperceptie van het kind. Het proces van dataficering zorgt ervoor dat er informatie verloren gaat en tegelijkertijd bepaalde informatie meer zichtbaar maakt welke van invloed zijn op behandelmogelijkheden of zorgadviezen.

De SEO-R2 spreekt zichzelf tegen, brengt paradoxen aan het licht en laat een verschuiving zien van verantwoordelijkheid van de makers naar de hulpverleners die de SEO-R2 gebruiken in de praktijk. De SEO-R2 pretendeert in staat te zijn om in de basis subjectieve, dynamische en context gedreven gedragingen objectief weer te geven in een numerieke fase, waarbij het werkproces op verschillende vlakken gericht is op subjectiviteit, een groot beroep doet op intuïtie van hulpverleners en hermeneutiek bevordert. Hiermee schiet de SEO-R2 in de zorgpraktijk voorbij aan zijn intentie om recht te doen aan complexiteit en contextgevoelig gedrag. Er blijkt geen duidelijke grens tussen de gestreefde objectieve data en het subjectieve

werkproces. De SEO-R2 blijkt een onderdeel van een breder sociaal technisch assemblage welke actief deelneemt aan het co-produceren van de zorgpraktijk waarbij beleidsvoeringen gebaseerd worden op de SEO-R2. De SEO-R2 omschrijft geen diagnostisch instrument te zijn, maar ondersteunend te zijn aan het ‘zien’ van een kind en diens ondersteuningsbehoefte. In de praktijk is de SEO-R2 een praktijkstichtend instrument welke bijdraagt aan een testcultuur, waar complexiteit en dynamische gedragingen alleen objectief gemaakt kunnen worden door subjectiviteit.

Discussie

Zoals eerder omschreven in de inleiding van deze thesis gaat ander onderzoek over de SEO-R2 – evenals andere diagnostische instrumenten - over de werking, betrouwbaarheid of validiteit van het instrument zelf. Vragen over wat de SEO-R2 in zijn werking, zijn bestaan en opvattingen co-produceert blijven hiermee buiten beeld. Het doel van deze thesis was om de SEO-R2 breder te bevragen en analyseren in de sociale praktijk waar het gebruikt wordt. Door de SEO-R2 vanuit het socio technisch principe te bevragen draagt deze thesis bij aan kritische reflecties en discussies over de huidige zorgpraktijk en diens ‘testcultuur’ (Jasanoff et al., 2015). In de huidige zorgpraktijk worden diagnostische instrumenten op grote schaal op een vanzelfsprekende manier gebruikt om complex dynamisch gedrag meetbaar en objectief te maken. Deze manier van werken vraagt om inzicht en reflectie over het ontstaan en de co-productie van deze veelvuldige gebruikte instrumenten om bewustwording te creëren waarop de zorgpraktijk gebaseerd is (Jasanoff et al., 2015).

Het schrijven van de thesis heeft mijn denken – als hulpverlener en gebruiker van de SEO-R2 - verruimd, verdiept en in perspectief gesteld. Het heeft een mogelijkheid gecreëerd waar ik breder kon kijken naar de dagelijkse werkzaamheden binnen de zorgpraktijk. Het onderzoek heeft gezorgd voor bewustwording naar de drang om (wetenschappelijk) bewijs te leveren voor dynamische en complexe zorgvragen in de vorm van objectieve numerieke faseringen. Het heeft de paradox blootgelegd waarin deze drang naar ‘bewijs’ leeft in een subjectief, intuïtief en dynamisch werkveld. Dit onderzoek maakt bewustwording van de paradox waar het aan de ene kant (nood)zaak is om een gemeenschappelijke taal te spreken en complexiteit te reduceren om gesprekken te verspoelen is het aan de andere kant een onmogelijke opgave gebleken voor de SEO-R2.

Het is nodig om realistisch te kijken – vanuit een STS-perspectief – naar wat er daadwerkelijk gebeurt in het huidige werkproces in de zorgpraktijk en wat hiermee geproduceerd wordt. De socio technische verbeelding waar men mensen wil zien en horen in

wie ze zijn om te kunnen aansluiting bij hun diepste ondersteuningsbehoeften, en hierin met de omgeving en context te werken naar gemeenschappelijke begrippen, moet blijven bestaan. Echter blijkt dat het een paradoxale verbeelding is dat dit gevangen kan worden in één gestandaardiseerde techniek welke van toepassing is op alle situaties. De sociotechnische verbeelding waarin we streven naar een gemeenschappelijkheid van taal, het stuurbaar en classificeerbaar maken van de innerlijke mens zal bijgestuurd moeten worden naar een wereld waar gemeenschappelijkheid gevonden wordt in het mens zijn met acceptatie voor het dynamische – ongrijpbare – complexe karakter welke onlosmakelijk verbonden is met sociale structuren. Een meer normaliserend karakter van de zorgpraktijk waarin diagnostische instrumenten, zoals de SEO-R2, gebruikt worden als een dynamische en subjectieve inspiratiebron tegenover het statische en objectieve karakter dat het nu pretendeert te hebben.

Deze thesis is geschreven vanuit een beïnvloed referentiekader waar het de SEO-R2 betreft. Het was een uitdaging om de SEO-R2 telkens objectiever en van een grotere afstand te bekijken en realistisch te zijn in wat het produceert, bevestigt en waar het een beroep op doet. Mogelijk kan de SEO-R2 vanuit een STS-perspectief meer aan het licht brengen wanneer dit gedaan wordt door een objectieve partij. De voorkennis van werken met de SEO-R2 was een voordeel, met daarbij het nadeel geneigd te zijn om vast te houden aan het ogenschijnlijk objectieve karakter van de SEO-R2. Dit is mogelijk van invloed geweest op de resultaten van het onderzoek. Daarnaast is het auto etnografische onderzoek en de werkervaring met de SEO-R2 vanuit één zorgpraktijk beredeneerd, wat niet volstaat voor alle manieren waarop de SEO-R2 in de zorgpraktijk ingezet wordt. Grootschaliger onderzoek zal nodig zijn om resultaten te kunnen generaliseren naar de volledige zorgpraktijk.

Het advies aan de zorgpraktijk is om de werkwijze met diagnostische instrumenten – de SEO-R2 – te bekijken vanuit een STS-perspectief waarin ruimte en mogelijkheid gecreëerd wordt om kritischer te kijken naar het werk wat geleverd wordt. Dit draagt bij aan verheldering en verruiming van het referentiekader en zorgt voor een realistischer beeld van gebruikelijke handelingen, wat ruimte geeft voor verheldering of verbetering. Wanneer hulpverleners in staat gesteld worden om twee stappen achteruit te zetten en hun werkwijze vanuit een STS-perspectief te bekijken zal dit bijdragen aan het zien van een ‘groter geheel’ en ruimte geven voor een normaliserende zorgpraktijk waar mensen gezien en gehoord kunnen worden. Het stelt in staat om niet alleen bij de cliënten de context te betrekken, maar ook bij de werkwijze.

Om de interactie tussen wetenschap en sociale dynamieken te bespreken is ‘Science and technology studies’ (STS) een geschikt raamwerk gebleken om vanuit te reflecteren en beredeneren. STS-onderzoek stelt taal beschikbaar om deze dynamieken en vraagstukken vorm

te geven, erop te reflecteren en kritisch te analyseren. De zorgpraktijk vraagt hierom, vanwege de exponentiële groei aan de inzet van diagnostiek voorafgaand aan behandeling van probleemgedrag. Deze thesis is in deze discussies nuttig en verruimend, het illustreert hoe de diagnostische instrumenten breder bevraagd kunnen worden. Het is geen neutrale analyse van de SEO-R2, maar een realistisch, reflectief en ethische manier om naar het vraagstuk te kijken, Hierbij is het uitgangspunt niet om diagnostische instrumenten alleen maar te relativeren of te ondermijnen, maar wel om realistisch te blijven reflecteren op de concrete impact en toepassing die de instrumenten hebben. De thesis kan dan ook gebruikt worden als – onderdeel van – een startpunt om dit toe te passen op andere diagnostische instrumenten.

Literatuurlijst

- Centrum voor Consultatie en Expertise (CCE), & Open Studio. (2013). CCE vragenvuur met Anton Došen [Video]. Vimeo. <https://vimeo.com/196399784>
- Centrum voor Consultatie en Expertise (CCE). (z.d.). Vormgevingsvideo gedachtegoed Anton Došen met fragmenten van een RINO-groep interview en fragmenten uit het gesprek van Hollandse Meesters [Video]. Vimeo. <https://vimeo.com/881422429>
- Claes, L., & Verduyn, A. (2012). *SEO-R-Schaal voor Emotionele ontwikkeling bij mensen met een verstandelijke beperking-Revised (No. 5)*. Maklu.
- Daston, L., & Galison, P. (2008). *Objectivity and its critics*. Victorian Studies, 50(2), 667–677. <https://doi.org/10.2979/VIC.2008.50.2.667>
- Devisch, I. (2023). *Een kleine filosofie van grote emoties*. Pelckmans.
- Flachsmeyer, M., Sterkenburg, P., Barrett, B., Zaal, S., Vonk, J., Morisse, F., Gaese, F., Heinrich, M., & Sappok, T. (2023). *Scale of Emotional Development - Short: reliability and validity in adults with intellectual disability*. J Intellect Disabil Res. 2023 Oct;67(10):1046-1060. DOI: 10.1111/jir.13080.
- Flick, U. (2020). *An introduction to qualitative research* (6e ed.). SAGE Publications.
- Gourlay, L. (2024). *Is A Star A Document? Catalogued Students and Learning Analytics*. Postdigit Sci Educ. DOI: <https://doi.org/10.1007/s42438-024-00489-x>
- Haaften, van L. (2024). *STS, AI and education – politics by other means* [forthcoming].
- Hacking, I. (1987). *Bruno Latour. Science in Action: How to Follow Scientists and Engineers Through Society*. Cambridge, MA: Harvard University Press. DOI:10.1086/289690
- Harvard Kennedy School. (z.d.). *Imaginaries: FAQs*. Harvard University. Geraadpleegd in december 2024. <https://sts.hks.harvard.edu/research/platforms/imaginaries/imaginaries-faqs/>
- Hermann, H., Witte, A., Kempelmann, G., Barrett, B.F., Zaal, S., Vonk, J., Morisse, F., Pöhlmann, A., Sterkenburg, P.S., & Sappok, T. (2024). *Item-validity analysis of*

- the SED-S in a multicentre study of adults with intellectual disabilities*. Sep;37(5):e13275. DOI: 10.1111/jar.13275. PMID: 39147727.
- Hollandse Meesters in Gesprek. (2012). Portret van Anton Došen [Video]. Vimeo. <https://vimeo.com/198171201>
- Jasanoff, S. (2004). *States of Knowledge: The Co-Production of Science and Social Order*. International Library of Sociology. London ; New York: Routledge.
- Jasanoff, S., & Kim, S. (2015). *Dreamscapes of Modernity: Sociotechnical Imaginaries and the Fabrication of Power*. Chicago; London: The University of Chicago Press.
- Jimeno, M. (2021). *The emotional turn in Colombian experiences of violence*. In A. M. Forero Angel, C. González Quintero, & A. B. Wolf (Eds.), *Incarnating feelings, constructing communities: Experiencing emotions via education, violence, and public policy in the Americas*. (pp. 15–40). Palgrave Macmillan/Springer Nature. DOI: https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1007/978-3-030-57111-5_2
- Latour, Bruno (1984). *Les Microbes. Guerre et Paix suivi de Irréductions*. Paris: A. M. Métailié.
- Latour, Bruno (1987). *Science in Action: How to Follow Scientists and Engineers through Society*. 11. print. Cambridge, Mass: Harvard Univ. Press.
- Latour, B., & Woolgar, S. (1979). *Laboratory Life: The Social Construction of Scientific Facts*. Sage Library of Social Research ; v. 80. Beverly Hills: Sage Publications.
- Landeghem, van N. (2021). *De implementatie van de schaal voor emotionele ontwikkeling – Revised2 (SEO-R2): een kwalitatief onderzoek met focusgroepen op twee forensische medium-security afdelingen* [thesis]. Universiteit Gent.
- Meerman te, S., Verburg, M., Hoekstra, P., Rommelse, N., Dekkers, T., Jonkers, R., Polderman, T., Hofhuis, M., Wienen, B., Thoutenhoofd, E., Veenman, B., Hulst van, B., Groenman, A. & Batstra L. (2024). *Psychoeducational literature on ADHD*. Rijksuniversiteit Groningen.
- Mert M. (2018). *De implementatie van de schaal voor emotionele ontwikkeling (seo) in een forensisch psychiatrische afdeling voor personen met een verstandelijke beperking* [thesis]. Universiteit Gent.

- Morisse, F., & Došen, A. (2017). *SEO-R2: Schaal voor Emotionele ontwikkeling bij mensen met een verstandelijke beperking-Revised*. Maklu.
- Morisse, F., Sappok, T., De Neeve, L., & Došen, A. (2017). *SEO-V: Schaal voor Emotionele Ontwikkeling van mensen met een verstandelijke beperking-Verkort*. Maklu.
- Morisse, F., & Došen, A. (2024). *SEO-R2–Schaal voor Emotionele Ontwikkeling van mensen met een verstandelijke beperking–Revised2: Instrument voor assessment*. Gompel&Svacina.
- Morisse, F., Neve, de L., Ronsse, E., Sterkenburg, P., Vonk, J., & Zaal, S. (2024). *SEO-V2: schaal voor emotionele ontwikkeling*. Handleiding. Hogrefe Uitgevers B.V. Amsterdam.
- Nederlands Instituut Psychologen (NIP) (2025). *Beoordelingen – COTAN-documentatie*. COTAN-documentatie. [Home - COTAN Documentatie](#)
- Ongena, A., & Morisse, F. (2019). *Posters emotionele ontwikkeling* [poster presentation]. Amplia, SENS-EO, Steunpunt mens en samenleving, Sint-Jan-Baptist psychiatrisch centrum, Hogent, & Amplia, Vlaanderen. <https://www.fortior.info/downloads/e12b151ddb3a49a501c1c83842020e9f6915>
- Prinsloo, P. (2017). *Fleeing from Frankenstein's monster and meeting Kafka on the way: Algorithmic decision-making in higher education*. *E-Learning and Digital Media*, 14(3), 138-163. South Africa.
- Ronsse, E. (2015). *Een blik op de emotionele ontwikkeling: is inschaling ook nuttig bij autisme en normale begaafdheid?* Tijdschrift Autisme Centraal. 2015/01.
- Sappok, T., Morisse, F., Flachsmeyer, M., Vandeveld, S., Ilic, M., & Barrett, B. F. (2023). *Brief report comparing the Scale of Emotional Development – Short (SED-S) with other scales for emotional development*. *Journal of Intellectual Disability Research*, 67(10), DOI: 1061– 1068. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1111/jir.13081>
- Sappok, T., Barrett, B., & Lutter, S. (2024). *A brief version of the scale of emotional development – short*. *Journal of Intellectual Disability Research*. DOI: <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1111/jir.13117>
- Sismondo, S., (2010). *An Introduction to Science and Technology Studies*. 2nd ed. Chichester, West Sussex, U.K.; Malden, MA: Wiley-Blackwell.

- Soyer, Emre, Hogard & Robin, M. (2011). *The Illusion of Predictability: How Regression Statistics Mislead Experts*. International Journal of Forecasting. DOI: <https://ssrn.com/abstract=1996568>
- Taylor, C. (2002). *Modern social imaginaries*. Public Culture 14(1): 91-124
- Vonk, J. (2021). *Emotionele ontwikkeling: over basisbehoefte en draagkracht, kwetsbaarheid en plezier. Een denk- en handelingskader voor de praktijk*. Acco Learn.
- Waelen, Y.M. (2009). *Onderzoek naar psychometrische kenmerken van de SEO en de ESSEON bij mensen met een verstandelijke beperking* [thesis]. Universiteit Utrecht.
- Zaal, S., & Boerhave, M. (2022). *Emotionele ontwikkeling: omschrijving fasen en bijbehorende begeleidingsstijl* [brochure]. Cordaan.
https://a.storyblok.com/f/257483/x/b439e7b420/emotionele_ontwikkeling_fasen_begeleiding_cordaan_2022_0_0.pdf